

Razlika između ekonomskog i računovodstvenog koncepta troškova

Poznavanje troškova proizvodnje važno je u razumevanju ekonomskih aspekata proizvodnje i korisno za donošenje menadžerskih odluka.

Troškovi se mogu klasifikovati na više načina, a najčešće se grupišu prema kriterijumu dinamike troškova u zavisnosti od promene obima proizvodnje u kratkoročnom periodu, na fiksne i varijabilne.

Oportunitetni troškovi su poseban tip troškova koji se ne obuhvataju računovodstvenom evidencijom na gazdinstvu, ali su od izuzetne važnosti u ekonomskim analizama.

Oportunitetni troškovi

Oportunitetni troškovi predstavljaju suštinu razlikovanja ekonomskog od računovodstvenog koncepta troškova. O njima se mora voditi računa prilikom donošenja menadžerskih odluka.

Oportunitetni troškovi se odnose na činjenicu da postoji više alternativa u kojima se inputi mogu upotrebiti. Međutim, kada se odabere jedna od alternativa i dati inputi angažuju, tada se oni više ne mogu iskoristiti ni za jednu drugu namenu.

Na taj način menadžer se odriče dohotka koji bi mogao ostvariti da je inpute uložio u neku drugu alternativu. Oportunitetni trošak se može definisati na jedan od sledeća dva načina:

- 1) Dohodak koji bi se zaradio prodajom ili izdavanjem inputa;
- 2) Dodatni dohodak koji bi bio ostvaren da je dati input uložen u najprofitabilniju alternativu.

Poslednja definicija je možda češća u praksi, mada menadžer uvek mora imati na umu obe definicije pri upotrebi resursa. Stvarni trošak nekog inputa ne mora da bude izražen nabavnom cenom. Njegov stvarni trošak, odnosno oportunitetni trošak, pri bilo kojoj specifičnoj upotrebi, jednak je prihodu koji bi dati input zaradio da je upotrebljen na najprofitabilniji način. Ukoliko je taj prihod veći od dohotka koji planira da ostvari upotrebom inputa, tada menadžer treba da ponovo razmotri svoju odluku. Odnosno, druga razmatrana alternativa je profitabilnija od one za koju se menadžer prvobitno opredelio.

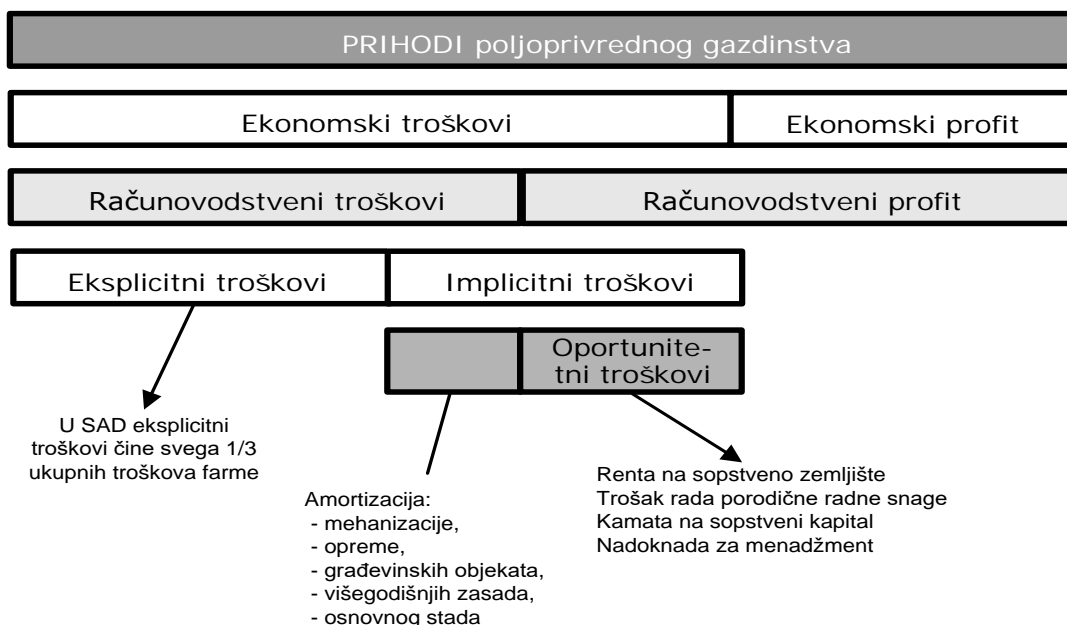
Oportunitetni troškovi se široko koriste u ekonomskoj analizi. Na primer, oportunitetni troškovi poljoprivrednikove radne snage, menadžmenta i kapitala koriste se u nekoliko tipova kalkulacija (kalkulacije linija proizvodnje, diferencijalne kalkulacije, investicione kalkulacije), kao i kada se analizira profitabilnost poljoprivrednog gazdinstva.

Oportunitetni trošak rada poljoprivrednika (i druge neplaćene porodične radne snage) bio bi jednak dohotku koji bi ta radna snaga mogla zaraditi radeći najbolje plaćen alternativni posao.¹ Alternativni posao može biti i posao koji nije vezan za poljoprivrednu proizvodnju. U praktičnom smislu navedeni iznos se može oceniti i kao prosečna zarada usklađena sa potrebnom kvalifikacijom odnosno stručnom spremom.

¹ U uslovima visoke nezaposlenosti kada porodična radna snaga nema puno mogućnosti zaposlenja van poljoprivrednog gazdinstva, oportunitetni trošak porodične radne snage bio bi jednak trošku rada plaćene radne snage.

Zavisno od nivoa veština, obrazovanja i iskustva, poljoprivrednik alternativni posao se može pronaći u nekom preduzeću. Osim toga vrednost radnog vremena se može meriti čak i na osnovu poljoprivrednikovog vrednovanja slobodnog vremena, odnosno dokolice.

Grafikon 4.1: Razlika između ekonomskog i računovodstvenog koncepta troškova²

U oportunitetne troškove na poljoprivrednom gazdinstvu svrstavaju se sledeći troškovi:

- 1) Trošak rada poljoprivrednika i porodične radne snage,
- 2) Nadoknada za menadžment,
- 3) Trošak zemljišta u vlasništvu,
- 4) Trošak kamate na sopstveni operativan kapital,
- 5) Trošak kamate na sopstveni dugoročno investiran kapital.

Opportunitetni troškovi menadžmenta

Opportunitetni trošak menadžmenta je veoma teško proceniti. Na primer, kolika je vrednost troška menadžmenta po hektaru useva? Nekada se trošak menadžmenta računa kao procenat svih ostalih troškova ili bruto dohotka, ali se postavlja pitanje koji je procenat odgovarajući? U drugim slučajevima, potrebno je utvrditi godišnji oportunitetni trošak menadžmenta. U ovim, i drugim slučajevima analitičar mora biti obazriv i isključiti troškove rada iz procene.

Kao primer može poslužiti sledeća situacija. Procenjeno je da su troškovi rada 20.000 € po godini, a pojedinac bi radeći posao menadžera mogao zaraditi 30.000 €. Opportunitetni troškovi menadžmenta predstavljaju razliku od 10.000 € po godini. Opportunitetni troškovi rada plus troškovi menadžmenta ne mogu biti veći od ukupne zarade u najboljoj mogućoj varijanti.

² Prilagođeno prema: Šuvakov T., Šagi A., 2006.

Veoma je teško proceniti oportunitetne troškove menadžmenta, stoga se oportunitetni troškovi rada i menadžmenta često kombinuju kao jedna vrednost.

Oportunitetni troškovi kapitala

Analizirajući sopstveni kapital, javlja se čitav niz problema pri utvrđivanju njegovog oportunitetnog troška. Postoji mnogo načina upotrebe kapitala i širok asortiman mogućih prihoda koji bi se ostvarili njegovom upotrebom. Međutim, alternativne upotrebe kapitala koje sa sobom nose veće nivoe prihoda, nose takođe i veće stepene rizika. Da bi se izbegao ovaj problem identifikovanja alternativne upotrebe sa uporedivim stepenom rizika, oportunitetni trošak kapitala u vlasništvu poljoprivrednog gazdinstva se često izjednačava sa kamatom na štednju ili kamatom na pozajmljeni kapital. To praktično znači da bi se kapital koji je investiran u poljoprivredno gazdinstvo mogao uložiti u banku na štednju ili iskoristiti za otplatu duga. Ovo je konzervativni pristup i predstavlja minimalni oportunitetni trošak (*Kay i ostali, 2008*). Ukoliko je ipak moguće utvrditi očekivanu stopu prihoda za alternativnu investiciju sa istom stopom rizika, tada je bolje koristiti tu stopu kada se analizira investicija na poljoprivrednom gazdinstvu.

Poseban problem predstavlja utvrđivanje godišnjeg iznosa oportunitetnog troška dugotrajnih resursa kao što su zemljište, zgrade, osnovno stado i mehanizacija. Kao osnovu za utvrđivanje iznosa troška moguće je koristiti iznos rente za poljoprivredno zemljište i usluge mehanizacijom. Ipak, ovaj pristup nije dobar za sve inpute i oportunitetni trošak navedenih inputa često se utvrđuje pomoću upotrebe kapitala u najprofitabilnijoj alternativni izvan poljoprivrednog gazdinstva. Ovo je realan ili stvarni trošak upotrebe inputa u proizvodnji poljoprivrednih proizvoda.

Vrednost nekih elemenata imovine poljoprivrednog gazdinstva, kao što su mehanizacija, zgrade i oprema za stočarsku proizvodnju, vremenom se smanjuje, tj. oni se amortizuju. Oportunitetne troškove ovih oblika imovine potrebno je prilagođavati svake godine množenjem kamatne stope sa vrednošću po kojoj je imovinu moguće prodati, često nazivanu i preostala vrednost. Ponekada se u investicionim analizama koristi prosek investiranog kapitala u imovinu tokom životnog veka investicije, kako bi se izračunao oportunitetni trošak investiranog kapitala.